

Eroze demokracie je nakažlivá

NI nationalinterest.org/blog/paul-pillar/erosion-democracy-contagious-206143

23. ledna 2023

Vedoucí role USA v podpoře demokracie na celém světě může fungovat jedním nebo oběma způsoby. Jedním z nich je oslovit pomocí kteréhokoli z několika nástrojů zahraniční politiky dění v cizí zemi prodemokratickým směrem. Americký politický kontext pro takové snahy sahá od lidskoprávní agendy Jimmyho Cartera až po militantní cíle neokonzervativců šířící demokracii.

Oslovování může zahrnovat přesvědčování vládních vůdců prostřednictvím diplomacie a používání ekonomických mrkví a bičů, jako je pomoc a sankce, k odměňování kroků k demokracii a k potrestání zpátečnictví směrem k autoritářství. Aktivní úsilí USA prosazovat demokracii v zahraničí také představuje činnost dvou organizací spojených s americkými politickými stranami – Mezinárodního republikánského institutu a Národního demokratického institutu – jako je výuka politických dovedností pro potenciální kandidáty ve svobodných volbách.

Dalším zásadním způsobem, jakým mohou Spojené státy ovlivnit sílu či slabost demokracie v jiných zemích, je jít příkladem. Koncept se vrací k metafoře Johna Winthropa o zářícím městě na kopci, které v moderní době vzkřísil Ronald Reagan . Někteří analytici tvrdí, že je to efektivnější způsob, jak mohou Spojené státy ovlivnit vyhlídky na demokracii v jiných zemích. Coby supervelmoc, jakýkoli příklad,

který Spojené státy uvedou – záměrně či neúmyslně, v dobrém i ve zlém – musí být nutně mocný. A být příkladem na kopci se vyhnete možnému odporu ze strany těch, kteří by aktivnější aktivity na podporu demokracie považovali za vměšování nebo zasahování do vnitřních záležitostí jiné země.

Dnes není hlavním příběhem demokracie na celém světě její pokrok, ale spíše její úpadek. Velká část analýz důvodů tohoto poklesu se zaměřuje na podmínky a vývoj v jednotlivých zemích, kde je demokracie nejvíce ohrožena. Ale stejně jako u pokroku demokracie, její narušení zahrnuje vlivy, které překračují mezinárodní hranice. Velkým hráčem v tomto procesu jsou opět Spojené státy. A opět, vliv se uplatňuje jak prostřednictvím přímé akce, tak prostřednictvím příkladu.

Útok stoupců bývalého prezidenta Jaira Bolsonara na vládní úřady v hlavním městě Brazílie začátkem tohoto měsíce byl násilnou demonstrací efektu příkladu. Útok napodobil útok na americký Kapitol před dvěma lety ze strany příznivců Donalda Trumpa, dokonce až po některé kostýmy, které výtržníci upřednostňovali. Oba útoky byly snahou podporovatelů poraženého demagoga, který hlásal pravicové faux-populistické poselství, zvrátit výsledek svobodných voleb. Sám Bolsonaro – „Trump z tropů“ – napodoboval bývalého amerického prezidenta, zejména svými podvodnými tvrzeními o volebních podvodech.

Přímá nadnárodní akce byla také součástí globálního demokratického úpadku a opět byla do akce zapojena část americké politiky MAGA. Bolsonaro i Trump byli oba součástí většího nárůstu etnických nacionalistických režimů, stran a hnutí, které oslovují xenofobii, prezentují se jako populisté a zahrnuli například stranu Národní shromáždění ve Francii. I když jsou tato hnutí zdánlivě protiinternacionalistická, pomoc přes mezinárodní hranice a vzájemné obohacování mezi skupinami byly značné. Bývalý Trumpův hlavní politický stratég Steve Bannon byl lídrem v

organizování institucionalizovaná spolupráce – v tom, co účastníci jednoduše nazývají „Hnutí“ – mezi tvrdě pravicovými etnickými nacionalistickými stranami a skupinami, většinou v Evropě.

Nejnápadnějším evropským případem sklouznutí od demokracie k autoritářství byl maďarský režim Viktora Orbána. Maďarsko pod Orbánem je jedinou členskou zemí Evropské unie, kterou hlídací organizace Freedom House nehodnotí jako svobodnou, ale pouze jako „částečně svobodnou“. EU byla z velké části bezmocná proti maďarskému sestupu hodně udělat, protože strana Právo a spravedlnost v Polsku – její další autoritářský problémový režim – zablokovala většinu akcí proti Orbánovi.

Orban a jeho strana Fidesz jsou součástí nadnárodního tvrdě pravicového, etnonacionalistického fenoménu a americká pravice opět sehrála velkou roli. Trump a Orban vzájemně podpořili své volební nabídky a Trump umožnil maďarskému premiérovi schůzku v Bílém domě v roce 2019 – poprvé od roku 1998, kdy Orban získal toto privilegium. Tucker Carlson z Fox News dělal týden pořadů z Maďarska a Konference konzervativní politické akce tam loni uspořádala jedno ze svých zasedání. Později v roce 2022 byl Orban hlavním a velmi oceňovaným řečníkem na konferenci CPAC v Dallasu, jen pár dní poté, co kontroverzně kritizoval „smíšené“ společnosti.

Nedávné ruční ždímání amerických komentátorů o erozi demokracie v zahraničí se zaměřilo zejména na nově nastolenou extrémně pravicovou izraelskou vládu Benjamina Netanjahua. Netanjahu je součástí stejné tvrdě pravicové etnonacionalistické internacionály jako Orban a Bannon. Koncept režimu zakořeněného v xenofobii, který se nebojí použít tvrdá opatření k upevnění své vlády a k udržení podmanění znevýhodněných skupin, je základem kamarádství mezi Netanjahuem a Orbánem, nehledě na antisemitské vibrace, které z tohoto režimu vyzařují.

Tématem ždímačů rukou je touha udržet mimořádný americko-izraelský vztah, přičemž se obávají, že další sestup Izraele do extremismu oslabí politickou podporu ve Spojených státech pro tento vztah. Jejich analýza americké politiky je pravděpodobně alespoň částečně správná, ale přehlížejí, jak samotný vztah, vzhledem ke svému mimořádnému charakteru, přispěl k extrémním obrátům v izraelské politice.

Některé z kroků Netanjahuovy nové vlády, včetně pokusu o emaskulaci soudnictví, by skutečně mohly snížit demokratický obsah politických procesů v dominantní etno-náboženské skupině Izraele. Ale ani před těmito kroky nebyla „demokracie“ nálepkou, kterou by bylo možné oprávněně aplikovat na zemi, která upírá politická práva milionům obyvatel země, se kterou země zachází pro jiné účely jako s nedílnou součástí svého území. Jak po sobě jdoucí americké administrativy pokračují v bezvýhradné podpoře po sobě jdoucích izraelských vlád, které upevnily tento systém apartheidu, byli izraelští zastánci tvrdé linie povzbuzováni, aby pokračovali ve stejném směru, aniž by platili jakoukoli politickou cenu.

Vláda, která vzešla z loňských podzimních izraelských voleb, je jen posledním, nepřekvapivým krokem v tomto procesu. V celém izraelském politickém spektru existuje silné povědomí o důležitosti vztahu se Spojenými státy. Pokud by Spojené státy řídily tento vztah jinak, je velmi pravděpodobné, že poslední izraelské volby a vláda, která z nich vzejde, by byly mnohem odlišné od toho, co existuje dnes.

Spojené státy mají stále největší vliv na demokracii na celém světě, a to jak jako příklad, tak prostřednictvím svých přímých akcí v zahraničí. Ale v obou těchto režimech se často stal méně propagátorem demokracie, jako spíše jejím nebezpečím. V tomto ohledu se Winthrop a Reagan postavili na hlavu, stejně jako Carter a neoconi.

Paul Pillar odešel v roce 2005 do důchodu z osmadvacetileté kariéry v americké zpravodajské komunitě, kde jeho poslední funkcí byl National Intelligence Officer pro Blízký východ a jižní Asii. Dříve působil na různých analytických a manažerských pozicích, mimo jiné jako vedoucí analytických jednotek v CIA pokrývajících části Blízkého východu, Perského zálivu a jižní Asie. Profesor Pillar také sloužil v National Intelligence Council jako jeden z původních členů její analytické skupiny. Je také přispívajícím redaktorem této publikace.

Obrázek: Shutterstock.